

*О.Я. Романенко,
кандидат філософських наук,
перший проректор КІБіТ*

ЦІННІСНІ СТРУКТУРИ ЯК ПІДГРУНТЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІЗНАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним з важливих методологічних і теоретичних припущень, на якому базуватиметься наше дослідження, є припущення, що основою здійснення соціального пізнання загалом і соціального передбачення зокрема, виступають цінності, однак не в своїй суб'єктивній інтерпретації – як надання переваг (воно є надто мінливим для того, щоби бути надійною підвалиною пізнання і передбачення), але як складові структур соціальної релевантності, а на цій основі – складові ціннісних структур, характерних для різних соціальних утворень. Зокрема, мова може йти і про передбачення процесів у сфері вищої освіти, передусім щодо її передбачуваної якості.

При цьому сама тема ціннісних структур вже перетиналася у історії філософських досліджень з темою соціального пізнання. Такий перетин можна знайти у Макса Вебера, який визначає цінності як «панівний інтерес епохи» [4, 52], та у Макса Шелера, який досліджував ієрархію цінностей як мотиватор поведінки індивіда [10]. Обидві традиції достатньо мірою досліджені науковцями. Наприклад, аналіз ціннісної концепції Вебера у її стосунку до проблеми наукового пізнання містить праця П.П.Гайдено [5, 493–520], а з'ясуванню феноменології цінностей Шелера присвячено достатньо спеціальних розробок; у них також надано її соціально-філософську оцінку [3, 219]. Обидві теорії цінностей були докладно проаналізовані Гансом Йоасом у праці «Виникнення цінностей» [14]. Ризики застосування тієї чи іншої концепції цінностей як базової для теорії пізнання проаналізував Карл Шмітт у своїй «Тиранії цінностей». Втім, неоліком, який різною мірою, властивий обом згаданим дослідникам, виступає методологічний індивідуалізм обох авторів. Хоча сам Шелер критикує Вебера за «номіналізм» у теорії пізнання [10, 268], однак його позиція морального суб'єкта також індивідуалістична – абсолютний у своїй апріорності світ цінностей, за

Шелером, людина як персона імплікує до практики життя одноосібно – з усією повнотою персональної відповідальності.

З іншого боку, у руслі феноменологічної традиції, а саме у соціально спрямованій галузі – так званій феноменологічній соціології, знаходимо ретельно розроблену концепцію структур соціальної релевантності, в якій присутня важлива для нас ідея опертя особистості в її судженнях на смислові структури, які релевантні соціальним спільнотам, а не індивідам чи суспільству в цілому. Йдеться про праці Альфреда Шюца, Пітера Бергера та Томаса Лукмана та деяких інших авторів. На жаль, у них практично повністю відсутня ціннісна проблематика. Смислові структури тут розглядаються у двох напрямках: це – представленість у соціальній взаємодії чистих феноменів як необхідних інваріантів та випадковість поєднання цих феноменів у структурах життєсвіту. Релевантність якраз і постає тим компромісом між цими двома крайнощами необхідності та випадковості – а саме як відносна невипадковість певних смислових утворень, тобто відносна в сенсі релевантності щодо стійких форм взаємодії. Але, оскільки така взаємодія постає як похідна навіть від цих релевантних смислових структур, їх невипадковість у сенсі релевантності є доволі умовною і необхідною переважно порівняно з іншими релевантностями – у сенсі необхідної відмінності від них. Втім, виявлення стійких соціальних структур релевантності (нехай навіть у смислового вимірі) у соціальному досвіді вже є половиною справи у з'ясуванні ціннісних структур цієї релевантності.

Тож спробуємо виявити можливості використання концепції структур соціальної релевантності в осмисленні ціннісних релевантностей. Тим самим соціальна база для соціального передбачення (тобто зумовленість соціальних передбачень тим, хто і за яких умов їх здійснює) буде з'ясована нами завдяки застосуванню опосередковуючої ланки – систем цінностей. Останні мають виконувати два завдання: з одного боку, соціального структурування суспільства, а з іншого – змістового визначення соціального передбачення.

Для ХХ століття характерним був перехід від вивчення абстрактного епістемологічного суб'єкта до дослідження поведінки індивіда в конкретній ситуації. Відбувалося зміщення фокусу з когнітивних структур на формування системи досвіду та його застосування на практиці. За визначенням Н.Бердяєва, досвід постає як саме життя в усій його повноті [2, 149].

Між індивідом і навколишнім культурно-природним світом

існує безперервна низка безмежної кількості різноманітних взаємодій. Все те, що якось впливає на індивіда і якимось чином бере участь в його життєдіяльності, і утворюватиме його сукупний досвід. Ч.С.Пірс [8] виокремлював дві великі області повного досвіду: (а) те, що примушує і обмежує нас ззовні; (б) наші зусилля, спрямовані на зміни зовнішнього оточення в потрібному напрямі. При цьому досвід здобувається на всіх рівнях життя особистості: тілесно-соматичному, афективному, емоційному, ментально-сенсорному та інтелектуальному. На кожному рівні повторювані і регулярні процеси взаємодіють і набувають індивідуальної специфічності. Тому кожний індивід має свій, особистий досвід, в якому, однак, наявні загальнозначущі компоненти, що виражають єдині умови життя людей. Досвід осягнення зовнішньої реальності і самого себе будується на взаємозв'язку сенсорної чуттєвості та інтелекту. Для А.Шюца, він постає передусім як взаємозв'язок запасу наявного знання, системи релевантності та власної біографічної ситуації [11–13]. Соціальна феноменологія, на думку дослідника, постає у ролі філософії людини, яка живе у своєму життєсвіті і може пояснити його науково.

Як зазначає В.Молчанов, «філософія не є особливим духовним досвідом, поряд з релігійним, естетичним і моральним досвідом. Філософія – це дослідження досвіду свідомості, досвіду, із якого виростають всі види духовного досвіду, в якому вкорінені всі можливості духовного. Це дослідження стає можливим завдяки самому досвіду свідомості, в сутності якого вже включено можливість рефлексії. Філософія перетворює цю можливість на дійсність і досліджує пограничну реальність – досвід свідомості, реальність, яка радикально відрізняється від реальності несвідомості – реальності предметного світу» [7, 53]. На думку Шюца, взаємодія людини зі світом прояснюється через метод її пізнання світу. Його теорія системи релевантності спрямована на те, що з'ясувати зв'язок свідомості та буття. Найбільшу увагу мислитель приділяє місцю людини у світі, соціумі та бутті. А теорію системи релевантності розглядає як частину теорії вибіркової активності розуму.

Одним із важливих зауважень Шюца [11] щодо теорії вибіркової активності розуму є також визначення повсякденності у значенні універсальної смислової сфери значень, до якої людина повертається з різних «певних сукупностей сфер значень», а також як такої, в якій перебування людини є найтривалішим, з характерно високим рівнем напруженості свідомості, пов'язаним з увагою до

життя. І в цьому повсякденному світі свідомість людини здійснює вибірково діяльність найактивніше і більш стихійно, несвідомо, спираючись на індивідуальний досвід. Теорія вибіркової активності розуму побудована на поясненні осаду різноманітного досвіду, що формується в різних «кінцевих сукупностей сфер значень». При чому пусковий механізм вибіркової діяльності свідомості може виступати як внутрішній, свідомий, так і як нав'язаний, несвідомий, випадковий. Важливою характеристикою теорії вибіркової активності розуму є, на думку Шюца, принцип (тобто знання у формі теоретичної настанови) єдності свідомості, що означає, на протигагу плюралістичній моделі соціальної реальності У. Джемса, взаємозв'язок певних сукупностей значень в єдності свідомості, в одночасності, з якою до різних певних смислових сукупностей значень залучаються різні рівні особистості [6]. Отже, можемо зробити наш власний висновок: цінності також мають врешті-решт узгоджуватись у кожній особистості в єдину систему, а точніше – єдину ієрархічну структуру. Отже, як впливає з теорії Шюца, цінності об'єднуються в ціннісні структури щонайменше як смислова єдність.

Важливим елементом теорії вибіркової активності розуму є також визначення доміантного інтересу суб'єкта як механізму, що забезпечує постійне переструктурування системи наявного знання, зрушення системи релевантності тощо. Доміантний інтерес, стверджує Шюц, виявляється у формі проектування, тобто прогнозування майбутньої поведінки активністю фантазії. Більше того, проектування постає саме як фантазування, яке мотивується передбачуваною наступною інтенцією здійснення проекту. При цьому в проекті передбачається не майбутня дія, а майбутній акт, тобто результат дії або дій, який прогнозується буденною свідомістю в здійсненому майбутньому часі. Тому завданням проектування суб'єкта є реконструювання окремих кроків, які *вже приведуть* до здійснення цього майбутнього акту.

Варто додати від себе, що Шюц, аналізуючи процеси свідомості, фіксує події, які відбуваються в свідомості суб'єкта, однак недостатньо уваги приділяє тому, як вони там виникають – а саме, яким чином залежать від світу інтерсуб'єктивного. Адже життєсвіт людини, на думку М.І.Бойченка, належить не її персонально, а є життєсвітом тієї комунікативної спільноти, яку в певний момент представляє людина: «при зверненні до індивідів отримаємо структури емпіричної свідомості особистостей як уривки життєсвітів,

неминуче сумнівні, недостатньо підтвержені смислові структури, тоді як при зверненні до комунікативних спільнот отримаємо структури соціальної взаємодії як основу для сталих смислових структур цілісних життєсвітів» [3, 33–34].

Важливе значення для ціннісного розуміння тих смислових структур релевантності, які досліджував Шюц, ціннісного розуміння життєсвіту мають праці П. Бергера та Т. Лукмана, які спираються на ідеї Шюца, щоб підвести філософське підґрунтя під свою «соціологію знання». Адже, як і зазначав Шюц, вони також вважають, що «знання соціально розподіляється, і механізм цього розподілу може бути предметом соціологічної дисципліни» [1, 32]. Проте, деякі епістемологічні проблеми потребують свого не епістемологічного, а праксеологічного розв'язання. І до таких проблем, на наше переконання, належить і соціальне передбачення: воно потребує не нескінченного обчислення шансів різного розвитку подій, але прагматичного, ціннісно визначеного вибору бажаного розвитку подій і практичних кроків щодо його реалізації, тобто впровадження в життя. Без такої діяльної підтримки соціальне передбачення перетворюється мало не на «гадання на кавовій густині».

Шюц, як основоположник соціальної феноменології, розглядає тематичну релевантність не тільки як механізм пізнання, але й як ціннісно-настановче підґрунтя. Новий досвід потребує віднести його до вже знайомого, систематизованого знання, тематизування чогось як проблемного передбачає певні оцінювальні дії, підлаштування під систему вже наявних цінностей і норм, що, своєю чергою, як система знання окреслюють контури очікуваних об'єктів. Шюц, до речі, намагався розробити теорію прогалін у пізнанні, які ми заповнюємо за їх контурами з уже відомого.

Другою формою релевантності Шюц називає інтерпретативну. Ця релевантність є, по-перше, відповідністю частини нашого досвіду, яка стосується об'єкта інтерпретації, деякі характеристики якого стають релевантними для розуміння та інтерпретації дійсного сегмента світу [13, 264]. Інтерпретативну релевантність, яка з'являється одразу із тематизацією предмета, нав'язує сам предмет, який викликає у нас асоціацію із вже наявним досвідом. Але як тільки перша релевантність викликає сумнів, починає діяти внутрішня інтерпретативна релевантність, яка дозволяє зіставляти з темою певне знання з *мого* досвіду. Ситуація, в якій перебуває людина, що користується системою інтерпретативної релевантності, забезпечує інтерес до

головної теми дослідження. Залежно від цього інтересу відбувається розгляд проблемного предмету – або це необхідність мати точну відповідь, від якої залежить *твоє* життя, або ж це – тема *твого* міркування у вільний від роботи час, який може бути перерваний іншою, більш цікавою темою. Контроль інтерпретацій, які можуть виникнути в будь-якій ситуації, може бути здійсненим певною мірою самою людиною, яка покладатиметься не на нав'язаний предметом/ситуацією пригаданий досвід, а зможе сама проаналізувати, проінтерпретувати заданий предмет, тобто збудувати методологію пізнання, яке буде пов'язане з предметом, а не з наявною ситуацією.

Від себе додамо, що всі інтерпретації, які здійснює людина, мають ціннісне підґрунтя, адже навіть наукова об'єктивна раціональність базується на цінності науки, тобто передусім на цінності істини. Про останній випадок ціннісного характеру наукових істин докладно писав свого часу Ю.Габермас [9]. Саме виходячи з цінностей, ми надаємо інтерпретації: саме цінності є основним, хоча й далеко не єдиним смыслом наших інтерпретацій.

Нарешті, третя форма релевантності – мотиваційна. Вона визначає, як саме має діяти людина, виходячи з відповіді, яку вона отримує завдяки інтерпретативній релевантності. Ця форма релевантності найбільш очевидно базується на цінностях. Мотивом є потреба в дії, бажання або ідея чогось. Є два головних мотиви, які описує Шюц: А) «мотив-для» та Б) «мотив-тому-що». Перший мотив визначає, навіщо ми виконуємо певні дії, явно передуючи нашій дії ціннісно. Другий мотив пояснює, що було причиною дій, із чого ми виходили – тут ціннісна мотивація, як правило, є прихованою.

Кожен тип мотиваційної релевантності ґрунтується на висновках тематичної та інтерпретаційної релевантностей і при цьому сам не розбиває поле сприйняття на тему та горизонт, користуючись вже наявними здобутками системи досвіду. Саме дослідження мотиваційної релевантності надає чіткості аналізу проблем співвіднесення індивідуального та соціального, взаємовідношення індивідів, інтерсуб'єктивного пізнання.

Система релевантності кожної людини формується, синтезуючи соціальний та власний досвід. Народжуючись у суспільстві, дитина абсорбує моделі поведінки дорослих, їхні реакції та переживання різних ситуацій, а також наявні ціннісні структури, які концентровано виражають цей нагромаджений соціальний досвід. Власний досвід формується на основі застосування отриманих соціальних

моделей поведінки, їх адаптування та вироблення нових. Досвід людини зумовлений її біографічною ситуацією, яка є неповторною. Ця ситуація охоплює задатки до сприйняття самої людини, її наявний досвід, обставини, в яких безпосередньо перебувають людина і саме суспільство. Ці чинники, на нашу думку, надають засвоєним цінностям не лише мотиваційної сили, а й сприяють подальшому розвитку самих систем цінностей, завдяки чому індивід надає їм таких інтерпретацій, які впливають на інтерпретації цих цінностей іншими індивідами, а в кінцевому підсумку призводять до таких змін цінностей, які не може передбачити жоден індивід, хоча саме індивіди у своїй сукупній взаємодії і спричинюють ці зміни.

На думку Шюца, навіть якщо знати систему релевантностей індивіда, навряд чи можна передбачити стовідсотково його поведінку, хоча певне маніпулювання нею можливим з боку зовнішнього подразника – індивіда, групи людей, держави, суспільства. Так само можливим є усвідомлене пізнання окремим індивідом на основі знання про системи релевантностей, якими він сам користується, навколишньої дійсності та самого себе в різних сукупностей значень – різних світах: повсякденному, фантазійному, соціальному, політичному, світі гри та ін.

Підкреслимо ще раз, що три форми релевантності, які ми розглянули за Шюцем, становлять собою єдину систему релевантності, яка активізує всі ці три типи одночасно. Виокремивши ці три форми, ми не можемо їх розглядати окремо, хоча вони мають різні характеристики, але діють усі разом. Як тематична, так і інтерпретативна, так і мотиваційна релевантність кожна зокрема може викликати зміни в інших двох формах релевантності. Змінивши тему дослідження, я шукаю нові інтерпретації, та у мене можуть з'явитися нові мотиви по її дослідження. Так само, як нові мотиви впливають на інтерес до певної теми або до заміни її іншою, зміна інтерпретацій викликають до зміни мотивів та головного предмету дослідження.

Отже, всі три типи релевантності виступають трьома аспектами одного явища, яке є структурою системи пізнання нашої свідомості [13, 248]. Наявним у людини запасом знання не тільки користується система релевантності, але й самі структури релевантності є елементами цього запасу знання. Тобто вони можуть бути виведені як теми дослідження.

Вирізнивши світ повсякденної реальності як вихідний, базовий, універсальний, спільний для всіх людей, у якому індивід має

вирішувати практичні проблеми, спілкуватися з іншими, напружувати свідомість найбільше, Шюц пропонує означити й інші реальності, в яких перебуває наша свідомість. Кінцевими сферами значень є світ релігійного досвіду, світ гри, фантазії, уяви, світ мистецтва, світ науки, світ божевільного та безліч інших світів. Свідомість людини активізує різні духовно-пізнавальні здатності з різною інтенсивністю, залежно від умов того світу, в якому концентрується увага в певний момент часу. А. Шюц окреслює декілька фундаментальних ознак кінцевої сфери значень [12, 426]. Серед них, по-перше, – специфічний когнітивний стиль, що відрізняється від стилю повсякденної реальності; по-друге, – переживання, які виникають у конкретній кінцевій сфері значень, не суперечать одне одному, створюючи однорідний горизонт цього світу; по-третє, – кожна зі сфер значень може набути специфічних рис реальності; кінцеві сфери значень мають межі, які встановлюють бар'єр між значеннями, що належать до цієї реальності та зумовлюють обмеженість сфер значень та роблять перехід між ними стрибкоподібним. Кожна окрема сфера значень характеризується власним когнітивним стилем, має специфічне епохе, переживання власного Я, часову перспективу та специфічну форму соціальності.

Передбачення у сфері вищої освіти загалом і передбачення її якості зокрема якнайкраще відповідають, на перший погляд, характеристикам «певних сукупностей значень». Адже, базуючись на повсякденній свідомості людини, воно явно вирізняється від того, що людина бачить зазвичай довкола себе. Однак, на нашу думку, це така певна сукупність значень, яка набуває своєї соціальної значущості лише за умови, що вона стає спільною (за усіх припустимих відмінностях у інтерпретації) для доволі значної частини суспільства, в усякому разі – характерною для життєсвіту певної комунікативної спільноти (університетської), яка поділяє спільні цінності (академічні).

Важливо усвідомлювати взаємопов'язаність систем індивідуальної та соціальної релевантності, остання, завдяки механізму, зокрема, соціальної пам'яті виступає щодо окремого індивіда як об'єктивна, апіорно задана. Вибір бажаного здійснюється індивідом як вибір із заданого, наперед-даного, в рамках соціальної системи релевантності. А це і є один із чинників, що, на думку Шюца, ускладнює здобуття, інтеріоризацію людиною якісно нового досвіду, що здійснює ефект зрушення, модифікації узвичаєних схем інтерпретації, а, на науковому рівні, – зміни парадигм, наукових картин

світу. У цьому контексті влучним є зауваження Плінія Старшого: «як багато справ вважалися неможливими, поки їх не здійснювали».

Однак далеко не всякий якісно новий досвід спричинює продуктивні модифікації узвичаєних схем інтерпретації. Нерідко він спонукає лише до руйнування існуючих схем, а останніми десятиліттями – все більше до створення віртуальної реальності, яка інколи підміняє собою реальність базового життєвого світу людини з її системами релевантностей, пропонуючи натомість псевдо-системи релевантностей, тобто системи смислових зв'язків, які не лише не мають співвіднесення з реальною поведінкою людей, але й перешкоджають такій поведінці. Ми проаналізували соціально-феноменологічний підхід як такий, що визначає умови можливості пізнання майбутнього, розглядаючи їх під кутом зору рамок релевантності соціального досвіду. Тобто академічні цінності мають виростати з повсякденного досвіду учасників університетської спільноти. Лише в такому разі вони матимуть шанси на втілення в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бергер П.* Социальное конструирование реальности : Трактат по социологии знания. – М., 1995. – 324 с.
2. *Бердяев Н.А.* Царство духа и царство кесаря. – М., 1995. – 383 с.
3. *Бойченко М.І.* Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісний і функціональний аспекти. – К., 2011. – 320 с.
4. *Вебер М.* Хозяйственная этика мировых религий // *Вебер М.* Избранное. Образ общества. – М., 1994. – С.43–77.
5. *Гайденко П.П.* Научная рациональность и философский разум. – М., 2003. – 528 с.
6. *Джемс В.* Прагматизм. – К., 1995. – 281 с.
7. *Молчанов В.И.* Различение и опыт: феноменология неагрессивного сознания. – М., 2004. – 328 с.
8. *Пирс Ч.С.* Начала прагматизма. – СПб., 2000. – 318 с.
9. *Хабермас Ю.* Техника и наука как «идеология». Сборник статей. – М., 2007. – 208 с.
10. *Шелер М.* Проблемы социологии знания. – М., 2011. – 320 с.
11. *Шюц А.* Методология социальных наук // *Шюц А.* Избранное: Мир, светящийся смыслом. – М., 2004. – С.7–151.
12. *Шюц А.* Проблемы природы социальной реальности // *Шюц А.* Избранное: Мир, светящийся смыслом. – М., 2004. – С.401–533.

13. Шюц А. Размышление о проблеме релевантности // Шюц А. Избранное: Мир, священный смыслом. – М., 2004. – С.235–400.
14. Joas H. Die Entstehung der Werte. – Frankfurt am Mein: Suhrkamp, 1999. – 321 s.

Романенко О.Я. Ціннісні структури як підґрунтя соціального пізнання та визначення якості вищої освіти.

Підґрунтя соціального пізнання загалом і соціального передбачення зокрема виступають цінності. Вони є складовими структур соціальної релевантності, зокрема складовими ціннісних структур, характерних для різних соціальних утворень. Передбачення процесів у сфері вищої освіти та її якості має базуватись на вивченні цінностей університетської спільноти. Феноменологічна соціологія пропонує ретельно розроблену концепцію структур соціальної релевантності. Шюц розглядає теорію системи релевантності як частину теорії вибіркової активності розуму. Він розрізняє тематичну, інтерпретативну та мотиваційну релевантності, кожна з яких, як ми доводимо, має ціннісне значення. Соціальне передбачення потребує свого не епістемологічного, але праксеологічного розв'язання. Вибір бажаного здійснюється індивідом у якості вибору із заданого, перед-даного, в рамках соціальної системи релевантності. Передбачення у сфері вищої освіти загалом і передбачення її якості зокрема якнайкраще відповідає характеристикам «кінцевої області значень» Шюца. Важливо усвідомлювати взаємопов'язаність систем індивідуальної та соціальної релевантності. Остання, завдяки, зокрема, механізму соціальної пам'яті, виступає щодо окремого індивіда як об'єктивна, апріорно задана. Якісно новий досвід не завжди надає продуктивні модифікації узвичаєних схем інтерпретації. Нерідко він призводить лише до руйнування існуючих схем, до створення віртуальної реальності, пропонуючи псевдо-системи релевантностей, тобто системи смислових зв'язків, які не лише не мають співвіднесення з реальною поведінкою людей, але й перешкоджають такій поведінці. Академічні цінності мають виростати з повсякденного досвіду учасників університетської спільноти: лише у такому разі вони здобувають шанси на втілення у майбутньому.

Ключові слова: цінності, релевантність, структури релевантності, університетська спільнота, академічні цінності.

Романенко А.Я. Ценностные структуры как основание социального познания и определения качества высшего образования.

Основанием для осуществления социального познания вообще и социального предвидения в частности выступают ценности. Ценности являются составляющими структур социальной релевантности, в частности составляющими ценностных структур, характерных для различных социальных

образований. Предсказания процессов в сфере высшего образования и его качества следует основывать на изучении ценностей университетского сообщества. Феноменологическая социология предлагает тщательно разработанную концепцию структур социальной релевантности. Так, Шюц рассматривает теорию систем релевантности как часть теории выборочной активности ума. Он различает тематическую, интерпретативную и мотивационную релевантности, каждая из которых, как мы доказываем, имеет ценностное значение.

Социальное предвидение требует своего не эпистемологического, а прагматического решения. Выбор желаемого осуществляется индивидом в качестве выбора из заданного, пред-данного, в рамках социальной системы релевантности. Предвидения в сфере высшего образования в целом и предсказания ее качества в частности лучше соответствуют характеристикам «конечной области значений» Шюца. Важно осознавать взаимосвязь систем индивидуальной и социальной релевантности, последняя, благодаря механизму, в частности, социальной памяти, выступает по отношению к отдельному индивиду как объективная, априорно заданная. Качественно новый опыт не всегда предоставляет продуктивные модификации наличных схем интерпретации. Нередко он приводит лишь к разрушению существующих схем, к созданию виртуальной реальности, предлагая псевдосистемы релевантности, то есть системы смысловых связей, которые не только не имеют соотнесения с реальным поведением людей, но и препятствуют такому поведению. Академические ценности должны вырастать из повседневного опыта участников университетского сообщества: только в таком случае они получают шансы на воплощение в будущем.

Ключевые слова: ценности, релевантность, структуры релевантности, университетское сообщество, академические ценности.

Romanenko O. Value structure as the basis of social cognition and determining of the quality of higher education.

Values serve as the grounds for implementation of social cognition in general and social foresight in particular. Values are composite structures of social relevance, including elements of value structures as a characteristic of different social formations. Foresight processes about higher education and its quality should be based on a study of the university community values. Phenomenological sociology offers a carefully designed concept of the structures of social relevance. Schütz considers relevant systems theory as theory of selective activity of the mind. He distinguishes thematic, interpretative and motivational relevance, each of which, as we prove, has a valuable meaning. Social prediction needs to have not epistemological, but praxeological solution. For selection of the desired the individual made a choice within a given, pre-given social system of relevance. The anticipation of higher education in general and foresight of its quality including may receive the best interpretation with the

characteristics of Schütz's "ultimate field values". It is important to understand the interconnectedness of individual and social relevance: the latter thanks to the mechanism, in particular, of a social memory, acts in relation to the individual as an objective, a priori given. Really new experience does not always provide the productive modification of conventional interpretation schemes. Often it only leads to the destruction of existing schemes and creates a virtual reality system offering pseudo-relevance, the system of semantic relationships that not only have no correlation with the actual behavior of people, but also counteracts such behavior. Academic values should grow from everyday experience of the members of the university community – only in this case it gets chances for implementation in the future.

Key words: value, relevance, relevance structures, universities, academic values.